

บทที่ 4

ลัทธิอำเภอสันป่าตอง

อำเภอสันป่าตองมีหมู่บ้านชาวลัทธิหลายหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านหัวริน หมู่บ้านดง หมู่บ้านทุ่งเก็ย บ้านเบียง บ้านหนองบึง บ้านอุเม็ง หมู่บ้านเหล่านี้ มีราษฎรที่เป็นคนไทยพื้นเมืองและคนลัทธิอยู่รวมกันมาเป็นเวลานาน มีความสัมพันธ์ติดต่อกันอย่างใกล้ชิด ทางด้านการติดต่อค้าขาย การแต่งงาน และการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรมประเพณีกัน ในระหว่างคนสองกลุ่มนี้เป็นไปอย่างดี และชาวลัทธิส่วนใหญ่ (โดยเฉพาะรุ่นหลัง ๆ) ถูกกลืนและได้กลายเป็นคนไทยไปเกือบหมดโดยไม่คิดว่าตนเองเป็นลัทธิอีก นอกจากสำเนียงพูดเท่านั้นที่ติดมาจากบรรพบุรุษ อย่างไรก็ตามชาวลัทธิในบางหมู่บ้านยังคงสามารถสืบทอดเรื่องราวและความทรงจำเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของลัทธิเอาไว้ และยังคงยึดถือปฏิบัติอยู่บ้าง

หมู่บ้านหัวริน ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง เป็นหมู่บ้านที่มีชาวลัทธิอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ อาจกล่าวได้ว่าชาวลัทธิหรือผู้ที่มิเชื่อลัทธิในหมู่บ้านนี้มีจำนวนมากกว่าชาวพื้นเมือง คือประมาณ 70 - 80 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนราษฎรทั้งหมดในหมู่บ้าน หรือมีอยู่ประมาณ 200 กว่าครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 385 ครัวเรือน หมู่บ้านนี้มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,581 คน จากการบอกเล่าของชาวบ้าน ทำให้ทราบเกี่ยวกับเรื่องราวของลัทธิที่หมู่บ้านนี้ว่า ชาวลัทธิพวกแรก ๆ อพยพมาจากบ้านบ่อสี และระอากเหนือ เข้ามายังรกรากอยู่ที่หมู่บ้านหัวรินเป็นเวลานานกว่าร้อยปีแล้ว และชาวลัทธิเป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้านนี้ขึ้นมา ซึ่งแต่เดิมยังมีสภาพเป็นป่า ชาวลัทธิได้มาหักร้างถางป่า ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยเริ่มแรกเพียงไม่กี่ครอบครัว และได้สร้างวัดประจำหมู่บ้านด้วย ¹ ต่อมาจึงมี

¹ คือวัดหัวริน ซึ่งชาวบ้านเล่าสืบต่อกันมาว่าวัดนี้เดิมชื่อว่าวัดโขงขาว พวกลัทธิเป็นผู้สร้างเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว ต่อมาได้กลายเป็นวัดร้าง และได้มีการบูรณะขึ้นใหม่ เปลี่ยนชื่อเป็นวัดหัวริน ในการบูรณะได้พบพระพุทธรูปเก่าแก่มีอายุประมาณ 800 ปี

ทั้งคนลัวะและคนพื้นเมืองอพยพเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น ทำให้หมู่บ้านขยายใหญ่ขึ้น และมีราษฎรที่เป็นคนลัวะและคนพื้นเมืองอยู่รวมกันมาเป็นเวลานาน 1 นอกจากนี้ปรากฏว่าตั้งแต่ประมาณ 60 - 70 ปี มาแล้ว มีชาวลัวะกลุ่มใหม่ได้อพยพเข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านหัวรินเพิ่มขึ้นอีก ชาวลัวะเหล่านี้อพยพมาจากบ้านมีคหลอง อำเภอแม่แจ่ม สาเหตุของการอพยพจากเขตภูเขาเข้ามาอยู่ในเขตที่ราบ เพราะที่หมู่บ้านเดิมมีสถานที่แห่งหนึ่งแก่การทำการเพาะปลูกไม่ได้ทำให้เกิดความอดอยาก ชาวบ้านจึงอพยพออกไปหาที่ทำกินใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่า ชาวลัวะเหล่านี้ได้มารับจ้างทำงานในไร่นาของของชาวบ้านที่หมู่บ้านนี้ หรือทำงานอื่น ๆ จนสามารถเก็บเงินได้มากพอที่จะซื้อที่ดินทำกินของตนเองได้แล้ว ก็จะมีครอบครัวที่อยู่มั่นคงอยู่ให้ตามมาอยู่ด้วยกันที่หมู่บ้านหัวริน ทำให้ลัวะบนคอยโดยเพราะที่หมู่บ้านมีที่ว่างพอจะอพยพมาอยู่กันญาติที่หมู่บ้านนี้ตลอดมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน 2

หมู่บ้านหัวรินและหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตเมือง ในสมัยก่อนมีพื้นนาเป็นจำนวนมากที่เป็นของเจ้าเมืองเชียงใหม่มาจับจองเอาไว้ ส่วนชาวบ้านจับจองที่นาถิ่นเชียงคนละ 7 - 8 ไร่ โดยส่วนมากคนในหมู่บ้านหัวรินจะมีพื้นนาทำกินอยู่ได้ด้วยตัวเอง การดูแลที่นาของเจ้าในสมัยเจ้าแก้วขวัญจนถึงสมัยเจ้าทรงอินทร์ ณ เชียงใหม่ นั้นจะให้ผู้คุมหรือผู้ดูแลซึ่งเรียกว่า " แกนนาเจ้า " ดูแลและเก็บผลประโยชน์ให้แก่เจ้า วิธีการก็คือถ้าชาวบ้านเก็บผลผลิตได้ก็จะนำมารวบรวมไว้ที่บ้านของผู้คุม ส่วนเวลาขายเจ้าจะขายตัวเองหรือผู้ใหญ่ผู้คุมหรือผู้ดูแลขายแทน แล้วเอาเงินไปส่งให้เจ้า ผู้ดูแลชาวเมืองเจ้าเมืองจะให้รับผลตอบแทนเป็นข้าว คือถ้าได้ข้าว 100 ถัง เจ้าเมืองจะแบ่งให้ผู้ดูแล 10 ถัง ซึ่งถ้ามีเงินเจ้าจะได้ข้าวประมาณ

1 สัมภาษณ์นายตา จะริพูด อายุ 60 ปี เลขที่ 200 หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

2 สัมภาษณ์นางปลา จิโปตา อายุ 90 ปี เลขที่ 121 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์นายสิงห์คำ เล็กสุวรรณ อายุ 60 ปี เลขที่ 39 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์นายช่างเปียง เชียงเจริญ อายุ 60 ปี หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

3,000 กว่าถึง ส่วนคนทํานาในที่นาของเจ้านั้นจะได้รับการแบ่งผลผลิตคนละครึ่งกับเจ้าเมือง หรือแล้วแต่จะตกลงกัน ปรากฏว่าหลังสมัยเจ้าแก้วมหาราช ที่นาได้ยกให้แก่ลูก ๆ จนในปัจจุบัน ที่นาของเจ้าไม่มีเหลืออยู่อีกแล้ว เพราะได้ขายคอกให้ชาวบ้านหรือขายให้พวกเศรษฐีที่อยู่ใน เมืองเชียงใหม่ ซึ่งพวกนี้ยังคงมีที่ดินเป็นของตนเอง^{ในไร่สวน} เขาทำและแบ่งผลผลิตกันระหว่างเจ้าของ นากับผู้เช่า โดยเจ้าของนาจะไ้ข้าว 17 ถึงท่อไร ในจำนวนผลผลิตทั้งหมดคือได้ 70 ถึงท่อไร¹

การประกอบอาชีพ

ชาวลัวะเมื่ออพยพมาจากภูเขามาอยู่ในที่ราบ ประกอบอาชีพทำไร่นาเป็นอาชีพหลัก ซึ่งแต่เดิมเมื่ออยู่บนคอกจะปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง และชาวลัวะเคยนิยมปลูกและกินข้าวจำว แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมากินข้าวเหนียวตามแบบคนพื้นเมือง เพราะข้าวเหนียวสามารถกินกับอาหาร ง่าย ๆ ได้ไม่ต้องยุ่งยากในการปรุงอาหาร ประกอบกับข้าว^{สุว}มีราคาแพงกว่าข้าวเหนียว จึงนิยม ปลูกข้าวจำวไว้ขายมากกว่านำมาบริโภค และชาวบ้านที่หมู่บ้านนี้ในปัจจุบันปลูกข้าวได้ปีละ 2 ครั้ง โดยอาศัยน้ำจากแม่น้ำวาง ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมมือกันจัดทำเหมืองฝายเพื่อส่งน้ำเข้าพื้นที่ การเกษตร (เมื่อ พ.ศ. 2524 มีการจัดสร้างฝายคอนกรีตกันแม่น้ำวางด้วยความช่วยเหลือ จาก ร.พ.ช) พื้นที่ทางการเกษตรของหมู่บ้านมี 824 ไร่ จากจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 1,113 ไร่ การถือครองที่ดินแบ่งออกเป็น พวกที่มีที่นาของตนเองไม่ต้องเช่าเพิ่มมีจำนวน 224 ครัวเรือน พวกที่มีที่นาของตนเองและต้องเช่าเพิ่มจำนวน 8 ครัวเรือน และพวกที่ไม่มีที่ดินของตนเอง จำนวน 121 ครัวเรือน² นอกจากทำนาแล้ว ชาวบ้านที่นี้เมื่อว่างจากการปลูกข้าวแล้ว จะปลูก พืชผักอื่น ๆ ไร่ขายคอก เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง กระเทียม หอมหัวใหญ่

¹ สัมภาษณ์นายจันทร์ สิบนิมิต อายุ 66 ปี เลขที่ 25 หมู่ 2 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

² จากรายงานการสำรวจของสันนาชุมชน อำเภอสันป่าตอง ในระหว่างปี 2529- 2530.

นอกจากนี้พวกมัดวะที่หมู่บ้านทิวริน ยังมีความชำนาญในการทำเครื่องจักรสานด้วย คือ การสานเสื่อ (ภาษาเหนือเรียกว่า สาค) ซึ่งทำมาตั้งแต่ยุคขุนคอย ชาวมัดวะทำสาคเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น ใช้ในการนวดข้าว คีข้าว และทำฝ้ายบ้าน หรือ หลังคา ลักษณะของการสานสาคของชาวมัดวะแต่เดิมแตกต่างจากการสานสาคของชาวพื้นเมือง คือ สาคบนคอยจะใช้ไม้ข้างขนาดยาว เวลาสานจะไม่มีการทอจะสานจนสุดความยาวของไม้ และเป็นสาคที่ไม่มีมุม สาคจะหยาบกว่าของคนพื้นเมืองในหมู่บ้าน และพบว่าชาวบ้านมีการทำสาคกันอยู่ก่อนแล้ว และลักษณะสาคที่ชาวบ้านพื้นเมืองทำก็ละเอียดและประณีตกว่าของพวกมัดวะ ๆ จึงได้สานคามแบบอย่างของชาวพื้นเมือง ¹

การทำเสื่อหรือสาคของชาวบ้านจะเป็นการถ่ายทอดความรู้สืบทอดกันมาภายในครอบครัวจากบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไป อาศัยการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ทั้งนี้เป็นไปตามสภาพสังคมในอดีตที่ไม่เร่งร้อน ล้วนมากจะใช้เวลาดาวงจากการประกอบอาชีพหลัก เช่น การทำไร่ ทำนา มาทำสาคเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน แต่ในปัจจุบันการดำรงชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ การสานสาคแต่เดิมมีทำใช้ในครัวเรือนก็เริ่มทำเพื่อขายหารายได้ให้กับครอบครัว

ในระยะแรกชาวบ้านจะขายสาคให้กับหมู่บ้านใกล้เคียง และยังขายให้พ่อค้าจากอำเภอต่าง เพราะที่ต่างปลูกพริกมากจึงมักจะมาซื้อสาคจากหมู่บ้านทิวรินไปใช้ตากพริก ต่อมาเมื่อชาวบ้านเริ่มทำสาคกันมากขึ้น จึงต้องนำออกไปขายเอง เช่น ขายตามหมู่บ้าน และนำไปขายในตัวเมืองเชียงใหม่บ้าง แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำสาคขายให้กับพ่อค้าคนกลาง โดยที่พ่อค้าคนกลางจะรับซื้อในราคาตามขนาดของสาค เช่น สาคเล็ก ความกว้าง 1 เมตร ยาว 1 เมตร รับซื้อราคา 3 บาท คอพื้น แล้วนำไปขายในราคา 7 บาท สาคยาว ความกว้าง 1 เมตร

¹ สัมภาษณ์นายช่างเปียง เปียงเจริญ อายุ 80 ปี หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์นายมด จินดา อายุ 68 ปี เลขที่ 139 หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

50 เซนต์ ยาว 2 เมตร 30 เซนต์ รั้วซี่ราคา 20 บาท นำไปขาย 25 บาท เป็นต้น ¹

จากการมีพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านขายสาคได้รวดเร็วและสะดวก แต่จะขายได้ในราคาที่ต่ำแต่ก็ไม่ขาดทุน ต่อมาการทำสาคพัฒนาขึ้นจากการทำในครัวเรือนแต่ ละครอบครัวก็ได้มีการรวมกลุ่มกันขึ้น จัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ผลิตสาคประจำหมู่บ้าน จุดประสงค์ของ กลุ่มเพื่อจะช่วยเหลือชาวบ้านที่ยากจน การจัดตั้งกลุ่มทำให้สามารถลดบทบาทของพ่อค้าคน กลางลงไปได้มาก โดยสมาชิกสามารถทำสาคได้จำนวนมากแล้วส่งให้ทางกลุ่ม ซึ่งทางกลุ่ม จะนำไปส่งให้ทางโรงงานอีกต่อหนึ่ง ทำให้สมาชิกไม่ต้องไปหาตลาดหรือนำสาคไปขายเอง และจากการมีกลุ่มทำให้สมาชิกได้รับแรงกระตุ้นให้ผลิตสาคส่งให้กลุ่มมาก ๆ เพราะเมื่อถึงสิ้น ปีจะได้รับเงินปันผลด้วย ² การจัดตั้งกลุ่มมีปัญหายูบย้างเกี่ยวกับการบริหารงานกลุ่มที่ยังค่อนข้าง หละหลวม และไม่มีควมถนัดงานเพียงข้อในการทำบัญชี แต่ถาชาวบ้านได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาล แล้ว การทำงานของกลุ่มจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกมากขึ้น

ชนบธรรมเนียมและประเพณี

ประเพณีต่าง ๆ ของชาวสัวะที่หมู่บ้านหัวรินมีเหลืออยู่ไม่มากนัก หลังจากที่ชาว สัวะได้อพยพลงมาอยู่ในที่ราบ และอยู่ร่วมกับชาวพื้นเมืองมาเป็นเวลานาน พวกสัวะจึงได้รับ เอิทธิพลประเพณีหลายอย่างของชาวพื้นเมืองมาปฏิบัติ และได้ละทิ้งประเพณีดั้งเดิมของ ตนไปเกือบหมด ประเพณีที่ยังยึดถือปฏิบัติกันสืบต่อมาจากบรรพบุรุษคือ ค่านความเชื่อถือ แม้ว่า ชาวสัวะจะรับนับถือพุทธศาสนามานานแล้วและปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาตามแบบคนพื้นเมือง แต่ชาวสัวะส่วนใหญ่ก็ยังคงรักษาประเพณีการนับถือผีที่สืบต่อมาจากบรรพบุรุษเอาไว้ แม้ว่า

¹ สัมภาษณ์นางกรทองจันทร์ มหาคม อายุ 35 ปี เลขที่ 212/11 หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

² สัมภาษณ์นางกรทองจันทร์ มหาคม.

สัมภาษณ์อุ้มมอย แก้วแดง อายุ 64 ปี บ้านหัวริน ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์ลุงมี ศรีคำ อายุ 69 ปี บ้านหัวริน ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

จะไม่ได้ถือเครงครัดเท่าสมัยก่อน แต่เดิมชาวลัวะนับถือผีมากมายหลายชนิดและจะต้องมีการ
เลี้ยงหรือเซ่นสรวงผีเหล่านี้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น เมื่อมีเด็กเกิดใหม่ มีงานแต่งงาน งานศพ
หรือเมื่อมีคนเจ็บป่วย และมีการเลี้ยงผีตามประเพณีที่ทำกันเป็นประจำทุกปีด้วย

ผีลัวะที่ยังนับถือกันอยู่ในปัจจุบัน ในหมู่ชาวลัวะที่หมู่บ้านหัวรินคือ ผีเรือน หรือ
ผีปู่ย่า เป็นผีบรรพบุรุษที่ดูแลรักษายานเรือน และคนในครอบครัว จึงให้ความเคารพนับถือ
ผีปู่ย่านี้จะเลี้ยงด้วยไก่ หรือบางคนอาจจะใช้หัวหมูเลี้ยงแทนก็ได้ โดยจะเลี้ยงเป็นประจำทุกปี
ปีละ 1 ครั้ง หรือถ้ามีงานแต่งงานก็จะเลี้ยงอีกเพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผีปู่ย่าได้รับรู้ การ
เลี้ยงผีปู่ย่าจะทำกันในครอบครัวและญาติตระกูลเดียวกัน¹ การนับถือผีบรรพบุรุษของชาวลัวะ
นี้คล้ายกับของชาวพื้นเมือง ๆ เรียกชื่อผีบรรพบุรุษต่างกันออกไปเป็น 3 ชื่อคือ ผีปู่ย่า ผีเฮือน
และ ผีอะฮัก² เป็นผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองรักษาสมาชิกในครอบครัวให้มีความสุขปราศจากภัย
อันตรายต่าง ๆ ตลอดจนคอยดูแลสมาชิกในครอบครัวให้มีชีวิตอยู่ในกรอบประเพณี ถ้าหาก
ว่ามีการทำผิดประเพณีจะต้องมีคอกไม้ขูปเทียนขอขมาผีบ้านผีเรือน (ผีเฮือน) และมีการจัด
สำหรับกับข้าวหรือไก่ต้มหรือหัวหมูไปเลี้ยงผี เวลาที่มีการแต่งงานจะต้องมีการเลี้ยงผีเพื่อบอกให้
ผีเรือนรับทราบเช่นกัน³

¹ สัมภาษณ์นายสิงห์คำ เล็กสุวรรณ อายุ 60 ปี เลขที่ 33 หมู่ 11 ตำบล
ทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

² ผีปู่ย่าจะอยู่ในห้องนอน โดยทำเป็นห้องขี้คอกฝาเรือนคานทิศเหนือ ส่วนผีอะฮัก
ถือว่าเป็นผีวิญญาณที่มีอายุไล่กว่าผีปู่ย่า มีอำนาจคุ้มครองบ้าน และ บริเวณบ้านทั้งหมด ทำนอง
เดียวกับที่ผีเจ้านายมีอำนาจคุ้มครองทั่วทั้งหมู่บ้านและไร่นา หอผีอะฮักจะสร้างขึ้นตรงลานบ้าน
คานทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหัวบ้าน คุณ นฤจร อธิวิจิระจรัด. ความเชื่อในผีต่างเวทมนตร์
ของชาวนาไทยภาคเหนือ , หน้า 159 - 161.

³ มณี พยอมยงค์. วัฒนธรรมล้านนาไทย , หน้า 197

นอกจากนี้มาแล้ว ชาวลัวะยังนับถือผีอีกอย่างหนึ่งคือ ผีหอบ้าน (หรือเรียกว่าผีมีทรบ้าน) เป็นผีที่ดูแลรักษาคนทั้งหมู่บ้าน จะเลี้ยงในเดือน 9 ของทุกปี โดยเลี้ยงด้วยไก่คนละ 1 คู่ และทุก ๆ 4 ปี จะเลี้ยงใหญ่ครั้งหนึ่ง โดยใช้หมูในการเลี้ยงหรือเซ่นสรวง 1 ตัว การเลี้ยงผีหอบ้านนี้ ชาวบ้านจะมาทำพิธีร่วมกันทั้งหมู่บ้านและมีหมอนี้เป็นผู้ทำพิธี¹

ส่วนประเพณีการแต่งงานของชาวลัวะที่หมู่บ้านหัวรินในสมัยก่อนจะไม่มีการจัดงานฉลองใหญ่โต เมื่อมีการตกลงที่จะอยู่ร่วมกันของหนุ่มสาวที่เป็นคู่รักกัน ก็จะใช้วิธีการนัดผี และบอกให้ผู้ใหญ่ได้รับทราบ แล้วก็อาจจะมีการมาสู่ขอ และทำพิธีเสียดผีหรือไล่ผีตามประเพณีเชื่อเป็นการขอขมาและบอกกล่าวให้ผีเรือนหรือผีปู่ย่าได้ทราบ และจะมีการ " ไชวผี " คือมีการบอกกล่าวให้ผีทั้งสองฝ่ายได้ทราบว่า เวลาผีทั้งของฝ่ายชายและผีของฝ่ายหญิงได้มาเกี่ยวข้องเป็นญาติกันแล้ว ถือว่าเป็นผีเดียวกันได้ คือ สามารถเข้านอกออกในกันได้ แม้แต่ในห้องนอนซึ่งเป็นเขตหวงห้าม และถือว่าเป็นที่อยู่ของผี เมื่อยังไม่ไชวผีเดียวกันจะเข้านอกออกในไม่ได้² ในปัจจุบันชาวลัวะได้รับเอาประเพณีการแต่งงานของชาวพื้นเมืองมาปฏิบัติด้วย เช่น เมื่อมีการมาสู่ขอกันแล้วถ้าคนที่มีฐานะดีก็จะให้มีการหมั้นกันไว้ก่อน หรือถ้าไม่มีการหมั้นก็จะให้แต่งงานกันเลย การแต่งงานจะมีการผูกข้อมือ (การมัดมือ) และให้ใส่ไพรแก่คู่บ่าวสาวจากญาติผู้ใหญ่ของทั้ง 2 ฝ่าย และมีการเลี้ยงฉลองแต่งงานในระหว่างญาติมิตรซึ่งจะจัดงานใหญ่แค่ไหนขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละครอบครัวโดยเฉพาะทางฝ่ายชายที่เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดและจะมีการใช้หมู 1 ตัว มาทำอาหารในงานเลี้ยงด้วย งานแต่งงานจะจัดที่บ้านของฝ่าย

¹ สัมภาษณ์นายช่างเปียง เปียงเจริญ อายุ 80 ปี หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์นายทา เมืองงาม อายุ 63 ปี เลขที่ 120 หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

² ลวง ไชติสุรัตน์. ประเพณีไทยภาคเหนือ, หน้า 176

หญิง เมื่อแต่งงานกันแล้ว ผู้ชายจะมาอยู่บ้านผู้หญิงก่อนระยะหนึ่ง แล้วจะพาผู้หญิงมาอยู่บ้านผู้ชายได้ หรืออาจจะแยกออกไปปลูกบ้านใหม่แล้วแต่จะตกลงกัน

ประเพณีการทำศพ เมื่อชาวลัวะมาอยู่ที่หมู่บ้านนี้ในระยะแรก ๆ ยังคงทำพิธีศพตามแบบดั้งเดิม คือ ใช้วิธีการฝังศพ ถ้าเป็นศพที่ตายแบบธรรมดา เช่น แก่ตาย หรือ เจ็บป่วยตาย จะเก็บศพไว้ที่วันก็ได้แล้วแต่ญาติ ตอนกลางคืนจะนิมนต์พระสงฆ์มาวงวดหรือเทศน์สอน แต่ถาตายโหง เช่น ตายด้วยโรคระบาด หรือ อุบัติเหตุ จะไม่มีการเก็บศพไว้ แต่จะนำไปป่าช้าเพื่อฝังทันทีโดยไม่ทำพิธีใด ๆ (ในปัจจุบันนิยมเก็บไว้หลายวัน ไม่ว่าจะตายในลักษณะใด แต่ถาตายโหงจะไม่นำศพเข้าบ้าน จะนำศพไปไว้ที่วัดและจะทำพิธีทั้งที่วัดและป่าช้า) ส่วนโลงศพแบบเดิมนั้นใช้ไม้ขนาดใหญ่ขนาดใหญ่นำมาผูก และเจาะตรงกลางมีลักษณะคล้ายรางข้าวหมู่มีฝาครอบปิดด้วย ในเวลาที่ฝังศพจะวางศพตามแบบลัวะอยู่ก็จะนำมาใส่ไหแล้วจึงนำไปฝัง ในระยะหลังชาวลัวะได้ละทิ้งประเพณีการทำศพแบบเดิมและเปลี่ยนมาใช้วิธีการแบบคนพื้นเมืองทั้งหมด เช่น ใช้วิธีการเผาศพ และทำพิธีต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา ¹

การผสมกลมกลืนระหว่างชาวลัวะกับคนพื้นเมืองที่บ้านหัวรินกล่าวได้ว่าเป็นไปด้วยดี คือ ชาวลัวะเองบางครั้งไม่ค่อยยอมรับว่าตนเองเป็นลัวะ หรือมีบรรพบุรุษสืบเชื้อสายมาจากลัวะ โดยจะพยายามทำทุกอย่างให้เหมือนคนพื้นเมือง เช่น การรับเอาประเพณีต่าง ๆ ของชาวพื้นเมืองมาปฏิบัติรวมทั้งงานการแต่งงาน ซึ่งตอนอยู่บนคอกผู้หญิงแต่งตัวคล้าย ๆ พวกกะเหรี่ยง คือ ใส่กระโปรงลายสีคำดัดับแดงยาวถึงหัวเข่า เสื้อสีขาว และมีผ้ารัดน่องทั้งแคข้อเท้าขึ้นมาจนถึงหัวเข่า ถ้าเป็นสาวจะใส่ชุดสีขาวตัวยาว ผู้ชายแต่งตัวคล้ายคนพื้นเมือง คือ ใส่เสื้อสีขาว หรือน้ำเงิน และใส่กางเกงขาสั้นตามลัวะสีคำหรือน้ำเงิน (กางเกงสะคอ) แต่เมื่ออพยพมาอยู่ที่

¹ สัมภาษณ์นายสิงห์คำ เล็กสุวรรณ.

สัมภาษณ์ขุ่ยสม เชาว์คำ อายุ 70 ปี เลขที่ 113 หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก และ พ่อแก้ว เบียงเจริญ อายุ 60 ปี เลขที่ 155 หมู่ 11 ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

สิ้นรายได้ เปลี่ยนมาใส่เสื้อผ้าเหมือนคนพื้นเมืองทั้งหมด เพราะไม่ต้องการให้แตกต่างจากคนอื่น ๆ และหาซื้อได้ง่ายกว่า (ในสมัยก่อนชาวลัวะห่อผ้าใช้เอง) ¹ ความสัมพันธ์ระหว่างคนลัวะกับคนพื้นเมืองในหมู่บ้านนี้ไม่มีปัญหาอะไร เพราะมีการยอมรับซึ่งกันและกัน แยกดับคอนข้างมีการแบ่งแยกระหว่างลัวะที่มาอยู่ก่อนกับลัวะที่อพยพมาทีหลัง โดยลัวะที่มาก่อนมักถือว่าตนเองไม่ใช่ลัวะแล้ว

นอกจากลัวะที่บ้านหัวรินแล้ว ในเขตอำเภอสันป่าตองยังมีชาวลัวะอยู่ที่บ้านทุ่งเกี๋ยง บ้านตง และบ้านเบียง ตำบลบ้านแม่ ลัวะที่หมู่บ้านทั้งสามนี้อพยพมาจากอำเภอแม่แจ่ม และ อำเภอฮอด เช่น บ้านเม็ดหลอง บ้านอมแลบ บ้านตาง บ้านละอองเหนือ และบ้านละอองใต้ สาเหตุที่อพยพมาเพราะติดตามญาติมาอยู่ในหมู่บ้านเหล่านี้ เนื่องจากอยู่บนคอยท่าหนาไม่ไถ่ผล บางคนไม่มีอาชีพ เมื่อมาอยู่ก็รับจ้างทำนา ทั้งสามหมู่บ้านนี้ก่อนที่พวกลัวะจะอพยพมาอยู่ มีคนพื้นเมืองอาศัยอยู่ก่อนแล้วแต่ไม่มากนัก พวกลัวะที่มาอยู่ก่อนบางคนได้แต่งงานกับคนพื้นเมือง เมื่อมีความเป็นอยู่ดีขึ้นก็จะกลับไปชวนญาติที่บนคอยท่าใหม่มาอยู่ด้วย ลัวะที่อยู่บนคอยมีฐานะยากจนจึงอพยพมาอยู่กับญาติที่พื้นราบ ทำให้ชาวลัวะในหมู่บ้านเหล่านี้มีจำนวนมากขึ้น การผสมกลมกลืนในค่านิยมประเพณีนั้น นับว่าลัวะสามารถปรับตัวเข้ากับคนพื้นเมืองได้อย่างดี จนดูเหมือนคนพื้นเมืองเกือบทุกอย่าง ยกเว้นสำเนียงการพูดอย่างเดียวกันที่ต่างกัน การผสมกลมกลืนกันค่อนข้างไต่ผล เนื่องมาจากมีการแต่งงานกันระหว่างคนลัวะกับคนพื้นเมืองเพิ่มขึ้น แต่เดิมคนพื้นเมืองมักไม่ค่อยอยากแต่งงานกับคนลัวะเนื่องจากต้องใช้เงินทองมากเพราะมีลัวะมีมากทำให้ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู แต่ปัจจุบันปรากฏว่าลัวะปรับตัวได้มากขึ้น การถือผีต่าง ๆ ไถ่ลดลงไปกว่าเดิมมาก นอกจากนี้ชาวลัวะเองแต่เดิมนิยมนิยมนแต่งงานกับคนพื้นเมือง เพราะคิดว่าแต่งงานกับคนลัวะด้วยกันง่ายและมีความเข้าใจกันดีกว่า แต่ความภักดีก็ได้เปลี่ยนแปรลงไปแล้ว ดังนั้นทำให้มีการแต่งงาน

¹ นายมุม เสาร์คำ อายุ 4๖ ปี เลขที่ ๖๒๘ หมู่ ๑๑ ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

กันระหว่างคนลัวะกับคนพื้นเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และชาวลัวะได้รับเอาประเพณีการแต่งงานของคนพื้นเมืองมาปฏิบัติด้วย ¹

ชาวลัวะที่บ้านหนองบึง และ บ้านอุเม็ง ตำบลอุทว่า ทราบความเป็นมาแต่เพียงว่า บรรพบุรุษของพวกตนอพยพมาจากบดอย แต่ไม่ทราบแน่นอนว่ามาจากที่ใด เพราะได้มาตั้งรกรากอยู่ที่หมู่บ้านนี้มานานหลายชั่วอายุคนแล้ว และชาวลัวะเหล่านี้ถือว่าพวกตนเป็นลัวะพื้นราบ ชาวลัวะที่นี้อยู่รวมกับคนพื้นเมืองได้อย่างดี เช่นเดียวกับชาวลัวะในหมู่บ้านอื่น ๆ ในอำเภอสันป่าตอง รวมทั้งมีการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรมประเพณี แต่ชาวลัวะยังคงรักษาจารีตประเพณีบางอย่างของตนไว้ เช่น การนับถือผี ซึ่งแต่เดิมมีผีลัวะที่นับถืออยู่มาก แต่ปัจจุบันมีผีที่ยังคงนับถือคือ ผีปู่ย่าเป็นผีที่รักษาบ้านเรือน และคนในหมู่บ้านให้อยู่สุขสบาย จะมีพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าเมื่อใดนั้นแล้วแต่จะตกลงกันในหมู่บ้าน อาจจะเลี้ยงปีละครั้ง หรือบางปีอาจจะเลี้ยงหลายครั้ง เช่น ถ้ามุ่งงานแต่งงานหรืองานขึ้นบ้านใหม่ การเลี้ยงผีปู่ย่านั้นจะเลี้ยงกันในหมู่บ้าน คนทำพิธีเป็นผู้ชายที่มีอายุโสมมากที่สุดใ้ตระกูล การเลี้ยงหรือเซ่นสรวงผี เคยใช้หมูเป็นตัว แต่ปัจจุบันเลี้ยงด้วยหัวหมูหรือไข่ไก่แทนตามฐานะของแต่ละครอบครัว นอกจากนี้มีการนับถือผีมิตรบ้าน (หรือผีพอบ้าน) ซึ่งจะเลี้ยงปีละ 1 ครั้ง ในเดือน 9 เลี้ยงด้วยไก่ 1 คู่กับเหล้า การเลี้ยงผีมิตรบ้านนี้จะเลี้ยงร่วมกันทั้งหมู่บ้าน และเมื่อเสร็จพิธี ชาวบ้านก็จะรวมกินของเซ่นด้วยกัน ²

ประเพณีอีกอย่างที่ยังปฏิบัติกันอยู่บ้าง คือ การทำศพที่ใช้วิธีการฝัง แต่เดิมไม่นิยมเก็บศพไว้หลายวัน และไม่มีการฉุควัดหรือเทศน์หน้าศพ ตลอดจนรับเอาพิธีกรรมต่าง ๆ แบบคนพื้นเมืองมาทำ เช่น มีการฉุควัด 3 - 7 วัน และมีพระสงฆ์ทำบังสุกุลที่ป่าช้าก่อนที่จะฝัง แต่

¹ สัมภาษณ์นายทองจันทร์ บุญเป็ง อายุ 50 ปี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลอุทว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

² สัมภาษณ์นายบุญลือ เบียงเจริญ อายุ 54 ปี เลขที่ 72 หมู่ 11 ตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.

ก็มีชาวฉะวะไม่น้อยที่ได้ยอมรับพระเพณีการเผาแทนการฝัง เพราะคิดว่าถ้าเผาแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ เพราะควันพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าจะทำให้หน้าดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์ได้¹

ภาษาและการศึกษา

ฉะวามีภาษาพูดของตนเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ภาษาพูดของฉะวามักจะใช้พูดกันเมื่ออยู่บนดอยเท่านั้น เมื่อลงมาอยู่ที่ราบก็ได้พยายามเปลี่ยนมาพูดภาษาพื้นเมือง (คำเมือง) เพื่อความสะดวกในการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ซึ่งมีผลให้ภาษาฉะวะดั้งเดิมได้ค่อย ๆ สูญไปเพราะคนฉะวะเองไม่ค่อยมีการใช้ภาษาของตนเองและชาวฉะวะใน 5 อำเภอนี้ ยังมีชาวฉะวะที่อำเภอฮอดที่ยังพูดภาษาฉะวะกันมาก ส่วนฉะวะที่อำเภอจอมทอง และ สันป่าตอง มีบางกลุ่มเท่านั้น ที่ยังพูดภาษาฉะวะคือ พวกที่พึ่งอพยพมาจากดอยได้ไม่นาน ส่วนพวกที่มาอยู่ช้านานแล้วจะพูดภาษาพื้นเมืองกันหมด แต่มีสำเนียงแตกต่างออกไปบ้างคือ ชาวฉะวะพูดภาษาเสียงยาว เช่น

ภาษาไทยเหนือ

ควาย
ไก
ไป
ไค
ตั้ง (ทุ่งนา)
น้ำ
เตาไฟ (เตาไฟ)
จะไปไหน (จะไปไหน)

สำเนียงของคนฉะวะ

คอบ
กาย
ปาย
ค้าย
ไค้ง
น้าม
+
ท้าวฟ้าย
จะปายหนายมะ

¹ สัมภาษณ์นายทองจันทร์ บุญเป็ง.

ภาษาลัวะ (ภาษาพูด)

ภาษาไทย	ลัวะ อ. สันป่าทอง	ลัวะ อ. จอมทอง	ลัวะ อ. ยอด
หนึ่ง	เตะ	แตะ , ตี	เตะ
สอง	ละอา	ละอา	ละอา
สาม	ละโอย	ละฮัว	ละโอย
สี่	ปาน	เปาริน	บ่อน
ห้า	พอน	พอน	พอน
หก	แหล	เล	แหล
เจ็ด	อาแหล	อาเล	อะแหล
แปด	ตะเตะ	ตะเตะ	ตะเตะ
เก้า	ตะแถม	ตะแถม	ตะไค่น
สิบ	กาวน	สะกอ	สะกาว
ผู้ใหญ่บ้าน	ปะกวัด	ปะกวัด	จรวย
กำนัน	แควน	แควน	ตะแควน
ตา	งายัน	เงอห์	โตะเงีย
จุมก	มายท์	มายท์	มายท์
ปาก	ลุ่มอม	ละมอม	อะมอม
ขา	เวือง	ละเวือง	ละเวือง
แขน	ตะตุเตะ	เตะน	ไค่น
มือ	เตะ	เตะ	ไค่น
เสื้อ	เปะ	อะเปียก	อะเปะ
กางเกง	เว	เว	อะแวร

การศึกษานี้ ชาวลัวะพวกแรก ๆ ที่อพยพมาจากคอกยมาอยู่ที่ อำเภอสันป่าทอง
ไม่มีโอกาสได้เขียนหนังสือ นอกจากที่ได้มาขอเป็นพระก็ได้รับหนังสือจากวัดบ้าง ชาวลัวะ

เริ่มได้เรียนหนังสือจากโรงเรียนในระดับประถมศึกษา เมื่อประมาณ 60 - 70 ปีมาแล้ว แต่ก็
มีคนที่ได้เรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 จำนวนไม่มากนัก เพราะส่วนใหญ่ต้องออกมาช่วยครอบครัว
ทำงาน ในปัจจุบันการศึกษาเริ่มมีบทบาทมากขึ้น ลูกหลานของชาวฉะเชิงเทราส่วนใหญ่จะได้รับการ
ศึกษาถึงชั้นประถมปีที่ 6 และมีชาวฉะเชิงเทราหลายคนได้รับการศึกษาต่อชั้นมัธยม อุดมศึกษา หรือ
ด้านวิชาชีพต่าง ๆ และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วได้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น รับราชการ
เป็นครู ทหาร ตำรวจ เป็นต้น

PAYAP UNIVERSITY